

ÚTINAPLÓ: A NAGYAPPONYI APPONYI-KASTÉLY

KÉPESSY IMRE

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. KÉPESSY IMRE

A HUN-REN-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

TUDOMÁNYOS MUNKATÁRSA

KEPESSY.IMRE@AJK.ELTE.HU

2024. január 15.

Nyitra városától északra, autótól körülbelül 25 perces távolságban fekszik egy kis, mind-

össze 800 fős lélekszámú község: Appony, régiesen: Nagyappony (szlovákul: *Oponice*). A településről a 13. századtól kezdve maradt fenn írásos dokumentum, főként a helyi szőlőtermesztésnek köszönhetően, amely a település címerében is visszatükröződik. A község neve mégis a Pécz nemzetséghez kötődő család által vált ismertté, amelynek tagjai között a 13. század közepén találunk ispánt, és amelynek tagjai III. András oldalán harcoltak Csák Máté ellen. A család 1392-ben cserélte el Cseklész várát az 1290-es években felépített Appony váráért.

Az „Apponyi” családnevet elsőként a 14-15. század fordulóján élt Miklós használta, amely onnantól kezdve állandósult. A család otthonául évszázadokon keresztül az alábbi képen látható épület szolgált, amelyről az első írásos említést 1512-ből találjuk.¹

Ekkor jött létre Apponyi Móric és Apponyi Ferenc között egy csereszerződés, amelynek tárgya a nádlányi kúria és az Apponyban található, akkoriban még lényegesen kisebb épület volt.² Az épület első jelentős bővítésére a 16-17. században került sor. Az eredetileg reneszánsz stílusú épület először barokk, majd az 1820 és 1848 közötti ismételt átépítés eredményeként a klasszicizmus jegyeivel bővült. A 19. századi rekonstrukció jelentőségét az adja, hogy ekkor született meg a későbbiekben az Apponyi-könyvtárnak helyt adó épületrész (a legfrissebb régészeti kutatások szerint az épület bal oldali szárnyának átépítését követően).³

Hozzá kell tenni: az Apponyi könyvtár megalapítása 1774-re tehető, és gróf Apponyi Antal György nevéhez fűződik (1751–1817), aki korának egyik híresen művelt főura volt. Kedvelte és pártolta a tudományokat és a művészetet. Fia, aki szintén az

Antal nevet viselte, 1827-ben testvéreitől 70 000 forintért megvásárolta, és Pozsonyba szállíttatta az addigra jelentőssé vált gyűjteményt,⁴ és abból közkönyvtárat kívánt létrehozni az 1850-es években. Felkérte a várost egy könyvtárosi állás rendszeresítésére, de a tanács az ajánlatot nem fogadta el. Antal ekkor döntött a könyvtárnak a nagyapponyi Apponyi-kastélyba való költöztetéséről.⁵

A könyvtárnak otthont adó épületrész jelentősége kimagasló. Azon túl, hogy a könyvtárban igazi ritkaságok is megtalálhatóak (és külön engedéllyel napjainkban is olvashatóak), a terem a 19. és a 20. században több fontos társasági eseménynek is helyszínül szolgált. A meghívottak között találjuk a teljesség igénye nélkül Roosevelt amerikai elnök fiúvérét, Josephine Bakert, a 20. század elejének ünnepelt énekesnőjét és Thomas Cardeza-t, a kor egyik legtehetősebb amerikai üzletemberét, aki egyébként egyike volt a Titanic túlélőinek. A környéken vadásztak amerikai szenátorok, illetve indiai maharadszák is.⁶

Ezek megszervezésében nagy szerep jutott Apponyi Henriknek. Az 1910-es években diplomataként dolgozó Henrik az Osztrák-Magyar Monarchia szétesését követően tért vissza a családi birtokra. Szenvedélyes vadász lévén több expedíciót szervezett Szudánba, Indiába és Amerikába az 1920-as és 1930-as években. Időközben jelentős adósságot halmozott fel, így elzálogosította a kastélyt. Apponyi Henrik 1935-ben tisztázatlan körülmények között halt meg Bécsben (egyes források szerint Berlinben). Végrendeletében Apponyi Gézára hagyta az épületet, de ő ezt visszautasította az adósságokra tekintettel. Az ingatlant végül Apponyi Gyulától vásárolta meg Apponyi Adél ne-

vében édesanyja (Gladys Virginia Girault), 30 000 csehszlovák koronáért. Ő a halálát megelőzően az ingatlan jelentős részét eladta Slezák Vitus részére 4 085 852 koronáért.⁷ A kastélyt a Slezák család ugyanakkor nem élvezhette sokáig, mivel azt 1948-ban államosították.

A szocializmus évtizedeiben iskolaként használták, a történelmi örökséggel mit sem törődve. Apponyi Geraldine kérésére Francois Gibault látogatta meg a volt családi fészket 1960-ban, aki arról számolt be neki, hogy az alagsorban voltak összegyűjtve a családi festmények, könyvek, iratok, illetve a bútorok is. A kommunista eszmével szimpatizáló iskolaigazgató nem szívesen látta a „volt rendszer emlékeit”.⁸ A könyvtárat a turócszentmártoni Matica Slovenskába szállították.

A 20. század második felében az épület állaga folyamatosan romlott, az ezredfordulóra teljesen romossá vált. A kastély felújítása 2007-ben kezdődött. A négy éves munka eredményeként négycsillagos luxusszállodát alakítottak ki, és a könyvtár is teljes rekonstrukción esett át. A manapság 17 ezer kötetből álló könyvtárat tárlatvezetés keretében lehet megtekinteni, érdekes azonban a honlapon előre tájékozódni, hiszen a könyvtár gyakran szolgál esküvők, illetve társasági rendezvények helyszínül.

A szálloda kialakítása során – a kivitelezők becsületére váljék – tekintettel voltak az Apponyi család történetére, a könyvtár újjáélesztésén túl az egyes lakosztályok is olyan személyek nevét őrzik, akik kapcsolatban álltak a családdal (gondolva akár a korábban említett Josephine

Bakerre, Theodore Rooseveltre, de saját, tematikus lakosztályt kapott Apponyi Gerdaline is).⁹ A szállodában működik egy, nemcsak a vendégek számára rendelkezésre álló étterem is, amelyet jelen sorok szerzője kimondottan ajánlani tud (a póréahagyma-krémleves és a szarvasból készült vadas igazi kulináris élmény).

Apponyi községnek ugyanakkor nem az Apponyi kastély az egyetlen történelmi nevezetessége. Gyalog kb. 40 perces gyalogút vezet a kastélyszállótól az apponyi vár romjaihoz, amely 1645-ben egy villámcsapás következtében leégett. Régészeti feltárása 1981-ben kezdődött meg, és napjainkig tart, de ma már közel az egész romot meg lehet tekinteni, illetve végig lehet járni. A vár egykor Csák Mátéhoz tartozott, katonai szerephez legutóbb a Rákóczi-szabadságharcban jutott. Utoljára Apponyi Lázár használta lakóhelyeként a 17. század első felében, mielőtt leköltözött volna a mai bejegyzésünk tárgyát képező kastélyba.

Hivatkozások:

¹ Lásd: Peter Sater: Feudálne sídla rodiny Apponyiovcov vo svetle archeologických a písomných

prameňov so zameraním na Oponický hrad. PhD értekezés, Masaryk Egyetem, 2019. 111. p.

² A családon belüli birtokviták eredményeként a településen egy másik, kisebb kastély is épült, azzal jelen írás keretében nem foglalkozom.

³ Sater 2019. 171. p.

⁴ A könyvtárban megtalálhatóak Aristotelész, Platón, Isaac Newton, Macchiaveli, Galileo Galilei és Goethe művei. Lásd: Az Apponyi vadász szerencséje. Új Szó. 2004. június 25. <https://web.archive.org/web/20190818044827/https://ujszo.com/vasarnap/az-apponyi-vadasz-szerencseje>

⁵ Lásd: Pallas Nagy Lexikona. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/a-a-13/apponyi-konyvtar-19BC/>

⁶ Az Apponyi vadász szerencséje. Új Szó. 2004. június 25.

⁷ Sater 2019. 171. p.

⁸ Sater 2019. 122. p.

⁹ Heil Kristóf Mihály: Apponyi Géraldine, az albán Sisi. Egy magyar grófkisasszony útja az albán trónra. In: JOG.történet. Az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja. 2022. május 23. mtajogtortenet.elte.hu/blog/heil-kristof-apponyi-geraldine

Képek elérhetősége:

1. oldal: Az Apponyi-kastély.
2. oldal, felül: Az Apponyi-könyvtárban lévő tárlat részlete.
2. oldal, alul: Az apponyi vár romja. A képek a szerző saját felvételei.

A cikkekben feltüntetett állítások a szerző saját véleményét képezik.

A blogon megjelent művek utánközlése csak a szerző és a szerkesztőbizottság engedélyével lehetséges. Ennek megszegése jogi felelősségre vonást eredményez.

Erre, a blogon megjelent írásra a következőképp lehet hivatkozni:

Képeessy Imre: Útinapló: a nagyapponyi Apponyi-kastély. In: **JOG.történet**. A HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport blogja. 2024. január 15. mtajogtortenet.elte.hu/blog/kepeessy-imre-chateau-appony